

ЧИННИКИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА

Л. М. НЕЩАДИМ¹, кандидат економічних наук

С. В. ТИМЧУК², кандидат економічних наук

Л. М. МАЛЮГА², кандидат економічних наук

¹ Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

² Уманський національний університет садівництва

В статті дослідження проаналізовано основні чинники екологічної диверсифікації в діяльності підприємств готельно-ресторанного господарства, а також досліджено їх вплив на національну та глобальну економіку, розвиток матеріального виробництва та забезпечення якості економічного зростання та конкурентоспроможності підприємств. На сьогодні гостро постають екологічні проблеми і з кожним роком підвищується рівень негативного впливу результатів діяльності підприємств різних галузей на довкілля. Екологічна стійкість все частіше вважається однією з найважливіших функцій готельно-ресторанного бізнесу, а також комунікацією і маркетингом, який приваблює більшу кількість гостей.

Ключові слова: екологізація, HORECA, екотренди, екологічна стійкість, економічний розвиток, диверсифікація, готельно-ресторанне господарство.

Постановка проблеми. Природні ресурси обмежені та їх надмірна експлуатація або безгосподарне використання можуть призвести до відсутності важливих джерел постачання важливих елементів у середньостроковій або довгостроковій перспективі; такі як вода, електрика, земля, дерева тощо. Сучасні екологічні тенденції включають максимізацію попиту на індивідуально орієнтовані послуги, актуалізуючи увагу до стійкості, здорового способу життя, та інтеграцію цифрових технологій для підвищення якості послуг.

В останній час все частіше будуються нові великі готельно-ресторанні комплекси, які продукують відходи та забруднення в чималих обсягах, із якими не здатні впоратися владні структури та громадськість. Надмірне споживання туристами енергії, води, палива часто відбирає ці ресурси в місцевого населення. Готельне та ресторанне господарства є колосальними споживачами енергії та води у світовому масштабі, які збільшуються з кожним роком, тому вони мають суттєвий вплив на навколишнє середовище. Дослідження зазначеної проблематики є надзвичайно актуальним в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми екологічного розвитку індустрії гостинності набувають усе більшої гостроти й актуальності у працях вітчизняних дослідників, а саме О. Балацького, Є. Богданова, В. Борисової, Р. Браймера, Г. Зайкова, О. Дуровича, І. Зоріна, О. Кашенко,

В. Квартального, В. Козирєва, І. Сотник, О. Копанєва, К. Купера, А. Парфіненко, Д. Тармаєва, О. Теліженка, Н. Раскіна, В. Цибуха, М. Хилька, Г. Шалабіна та ін.

Важливість та актуальність проблематики екологізації сфери послуг часто розглядається [3, с. 35] в цілому, а саме підприємствам готельно-ресторанного господарства приділяється не достатня увага. Підкреслюється [11, с. 525], що важливо оцінити екологічну стандартизацію та сертифікацію та порівняти дані процеси в Україні та ЄС. Так, Форманкова С. [2, с. 95–100] акцентує увагу на важливості майбутнього інвестування, як сталого та відповідального (зеленого) інвестування. Паньків Н., Гунько В. [9, с. 108–112] досліджують вплив закладів туристичної інфраструктури на навколишнє середовище та розвиток еко-готелів як інноваційної концепції гостинності. Акоста Л., Махарджан П., Пейрієре Х., Маміт Р. [1, с. 50–69] в своїх працях досліджують показники природного захисту капіталу, а саме вимірювання ефективності в досягненні цілей сталого розвитку для переходу до зеленого (екологічного) зростання.

Метою статті є аналіз основних чинників екологічної диверсифікації в діяльності підприємств готельно-ресторанного господарства. Це виступає стабільною базою для підвищення конкурентоспроможності, привабливості та ефективності підприємств індустрії гостинності.

Методика досліджень. Теоретичною та методологічною основами наукового дослідження є вивчення наукових джерел та публікацій з даної тематики. Під час написання статті використовувались такі методи: графічний, системний, порівняльного аналізу. Базуючись на отриманих наукових результатах запропоновано певні напрями покращення діяльності підприємств індустрії гостинності.

Результати досліджень. Підприємства індустрії гостинності є невід'ємною частиною туристичної індустрії і, з одного боку, забруднюють навколишнє середовище, а з іншого боку, завдяки своїй участі в туристичній галузі, мають багато можливостей зробити значний внесок у зниження свого негативного впливу на навколишнє середовище. Більш висока екологічна обізнаність, перетин між діловими та екологічними проблемами та деякі інші зміни, такі як цифровізація за останні двадцять років, показали, що існує потреба у підвищенні екологічної ефективності підприємств готельно-ресторанного бізнесу.

Деякими з ключових аспектів екологічної стійкості готелів чи ресторанів є показники продуктивності та екологічної стійкості, а також управління екологічними показниками з метою встановлення ефективності цього процесу. Головне питання полягає в тому, як екологічно стійкий бізнес впливає на продуктивність готелю чи ресторану, і які найважливіші показники екологічного бізнесу. Ці актуальні питання і стали основою наукового дослідження.

В сучасній складній економічній ситуації, необхідність активізації інноваційної діяльності на підприємствах індустрії гостинності, стають все більш очевидними. Одночасно сфера послуг значно сприяє розвитку людського капіталу, створюючи можливості для більш повного задоволення і розвитку індивідуальних та суспільних потреб.

В міжнародному економічному середовищі на сьогодні гостро постають екологічні проблеми, з кожним роком підвищується рівень негативного впливу результатів діяльності підприємств різних галузей на довкілля. Захист навколишнього середовища та екологічна стійкість стають все більш важливими факторами в готельно-ресторанному бізнесі та їх конкурентоспроможності, на ринку, який приносить численні вигоди [1]. Екологічна стійкість все частіше вважається однією з найважливіших функцій готельно-ресторанного бізнесу, а також комунікацією і маркетингом, який приваблює більшу кількість гостей [2]. Екологічна стійкість – це ефективне управління природними ресурсами у виробничій діяльності, що дозволяє зберегти їх для майбутніх потреб. Економічний розвиток – це ланцюг, що має кілька ланок, і однією з них є навколишнє середовище. Компанії не можуть розпоряджатися нею як з невичерпним джерелом ресурсів, навіть коли їх метою є задоволення людських потреб за допомогою споживання [3].

Варто виділити окремо екологічність, бережливе ставлення до не відновлюваних ресурсів та використання відновлюваних ресурсів в організації господарської діяльності готельно-ресторанних комплексів [11]. Крім цього усвідомлення свого місця на планеті та впливу на навколишнє середовище, серед населення все поширенішим стає попит на екологічно чисті послуги, тому підприємства готельного та ресторанного господарств повинні враховувати екологічні потреби населення у своїй діяльності.

У відповідності до міжнародних стандартів вплив на оточуюче середовище підприємств індустрії гостинності оцінюється за такими напрямками (рис. 1) [3]:

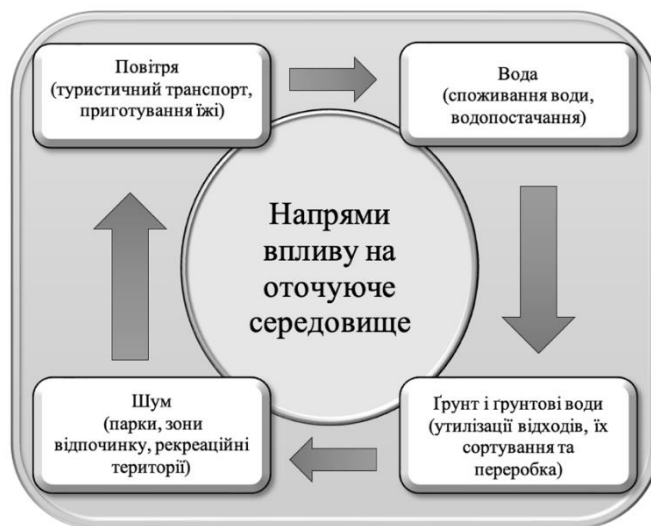

Рис. 1. Напрями впливу на оточуюче середовище підприємств індустрії гостинності

Дедалі більшої популярності набувають еко-готелі стають. Багато з них пропонують свої послуги в мегаполісах, тим самим забезпечуючи своїм клієнтам екологічно чисте харчування, воду і обробки номерів з натуральних матеріалів. Найбільш яскравими представниками готельного бізнесу, які популяризують такий підхід до життя, є еко-готелі – це екологічно-сертифіковане житло, здатне

поліпшувати стан навколишнього середовища шляхом зведення до мінімуму власного негативного впливу на довкілля. Зазвичай, еко-готелі розташовують у екологічно чистих природних зонах, будують з екологічно безпечних будівельних матеріалів, вони використовують для енергозабезпечення відновлювальні джерела енергії, впроваджують органічне харчування та програми утилізації відходів тощо [5].

Впровадження в готелях інноваційних екологічних технологій має на меті збереження часу, грошей та енергії. Не дивно, що шлях до них лежить через використання природної енергії. Програма «екологія на підприємствах індустрії гостинності» [4, 7] не завжди потребує прийняття радикальних рішень - важливі будь-які дрібниці: автоматичне відкривання/закривання дверей, автоматична сантехніка на інфрачервоних променях, енергозберігаючі лампи, електричні мильниці, використання паперового пакування замість пластикового тощо.

Екологічна діяльність підприємств індустрії гостинності ґрунтується на таких базових критеріях (рис. 2) [2], розроблених міжнародним комітетом.

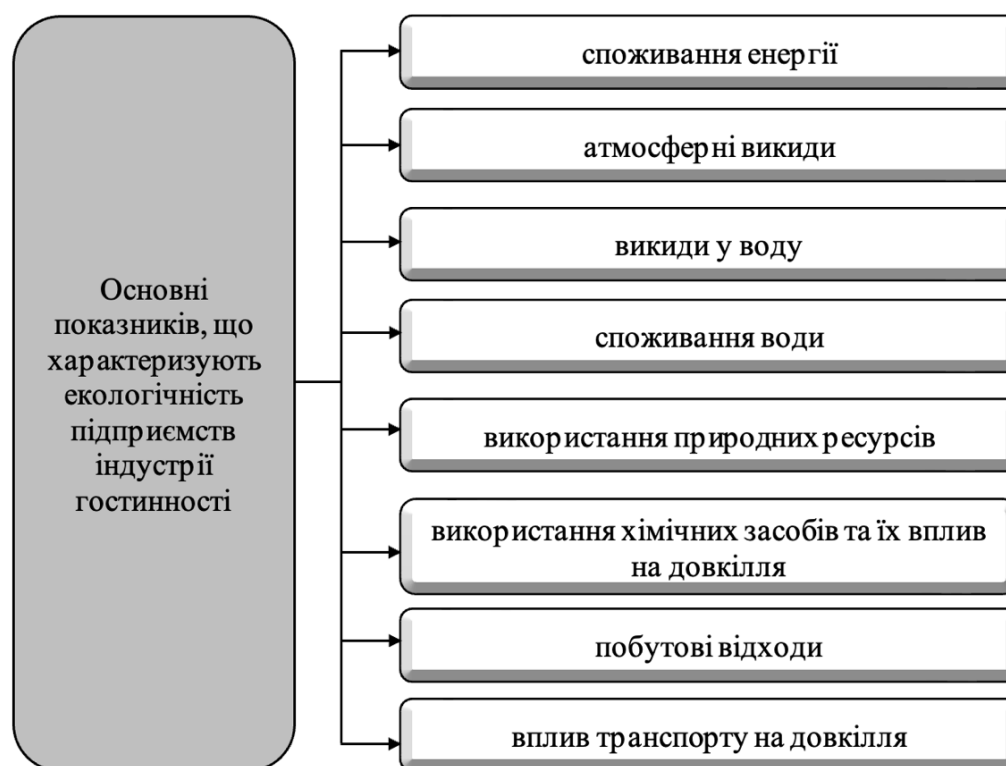

Рис. 2. Критерії екологічної діяльності підприємств індустрії гостинності

Також до міжнародної системи оцінки національним представником у кожній країні додаються національні критерії, які враховують місцеві особливості, але не повинні суперечити міжнародним стандартам [4].

В економічному секторі підприємства індустрії гостинності є однією з ключових галузей з високими темпами зростання. Аналогічно, готельно-ресторанний бізнес має значний вплив на природне, соціальне та економічне середовище [7], сприяючи зміні клімату, шуму та забруднення навколишнього середовища, втраті біорізноманіття, утворенню відходів, серед інших

екологічних, економічних та соціальних проблем [5, 6]. Враховуючи дану ситуацію підприємства готельно-ресторанного господарства повинні розробити стратегії, що дозволять їм управляти даними наслідками, користуючись операційними, адміністративними та фінансовими ресурсами і, в той же час, вони повинні мати можливість реагувати на вимоги зацікавлених сторін [7]. Дані стратегії відомі як стійкі стратегії, які демонструють інтеграцію соціальних та екологічних проблем в операціях компаній, а також у їх взаємодії з зацікавленими сторонами [4].

Наукові дослідження світових вчених вказують на те, що все більше і більше підприємств індустрії гостинності займаються діяльністю, пов'язаною з стійкістю і транслюють свої зусилля в цьому питанні своїм гостям, і громадськості [7]. Даний екотренд в основному пояснюється сильною конкуренцією в секторі, високим попитом клієнтів, а також управлінням репутацією та захистом бренду [4].

Екотренди в індустрії гостинності в сучасних умовах в основному базуються на трьох аспектах:

1. Раціонально та правильно використовувати природні ресурси, підтримуючи важливі екологічні процеси; допомагати та підтримувати збереження природної спадщини та біорізноманіття.

2. Поважати соціокультурну автентичність громад, які займаються туристичною діяльністю, зберігаючи культурну спадщину, традиційні цінності та сприяти розумінню й толерантності між культурами.

3. Забезпечувати економічно життєздатні та тривалі операції, полегшувати соціально-економічні вигоди всім зацікавленим сторонам, включаючи стабільну зайнятість та можливості для економічного зростання, а також надавати соціальні послуги місцевим громадам, допомагаючи зменшити бідність [3].

Враховуючи вплив туристичної діяльності в зазначених напрямках важливо, щоб розвиток даної сфери адресував всі виміри стійкості з цілісної точки зору [4]. Крім того, стійкість також має істотний вплив на брендинг дестинацій [3]. Сталий екологічний розвиток підприємств індустрії гостинності вимагає залучення всіх зацікавлених сторін, в тому числі науковців та політичного лідерства для забезпечення широкої участі і консенсусу між сторонами [3]. Це безперервний процес, який вимагає постійного контролю впливу, введення як профілактичних, так і коригувальних заходів, які можуть бути необхідні. У цьому контексті наукова спільнота повинна просувати інструменти та стандарти, які сприяють інтеграції принципів сталого туризму на практиці [7].

Негативні зміни навколишнього середовища вимагають від підприємств індустрії гостинності більш стійких цілей розвитку, що мають бути спрямовані на екотренди сучасності, а саме економія таких ресурсів, як вода та енергія [2]. Не менш важливою проблемою сьогодення є вплив парникових газів. За оцінками міжнародних організацій, викиди парникових газів підприємствами індустрії гостинності становлять 8 % [4]. Великі готельно-ресторанні комплекси

спричиняють вагомі вуглецеві сліди [5], і, таким чином, однією з цілей екологічного розвитку підприємств сфери обслуговування є успішне зниження вуглецевого сліду [8].

Моніторинг стану навколишнього середовища та дослідження впливу готельно-ресторанного господарства, використовує різні змінні, від практики, ініціативи, технологій і систем управління навколишнім середовищем до аналізу конкретних позитивних і негативних наслідків діяльності готелів та ресторанів на навколишнє середовище [3]. Спираючись на результати даних досліджень, варто відзначити що управління ефективністю вимагає застосування певних елементів, показників, прийомів і методів, на основі яких керівники підприємств мають можливість виявляти, досягати і підвищувати ефективність використання ресурсів.

Екологічна спрямованість, яка є контекстно специфічною, зазвичай демонструється на основі трьох складових: соціальної, економічної та екологічної [8]. Основна мета екологічного розвитку підприємств індустрії гостинності відображається в реалізації перспективного сталого операційного бізнесу з метою зменшення негативних наслідків діяльності даних підприємств та захисту і збереження навколишнього середовища. Це в свою чергу матиме додаткові вигоди для всіх регіональних громад, в тому числі економічної. Базові екологічні характеристики, такі як розмір, належність до групи, диверсифікація конкурентів, організаційні характеристики, зірковий рейтинг та сертифікат ISO, можуть мати вплив на продуктивність підприємств індустрії гостинності [4]. Головними засадами стійкого екологічного розвитку підприємств індустрії гостинності є наступні (рис. 3) [5]:

Рис. 3. Головні засади стійкого екологічного розвитку підприємств індустрії гостинності

В міжнародній практиці використовують більш розширені показники екологізації підприємств індустрії гостинності (рис. 4) [7]. З іншого боку, як зазначалось вище, впровадження екологічної орієнтації на підприємствах індустрії гостинності сприяє значним фінансовим вигодам, а саме: мінімізація

експлуатаційних витрат; зменшення витрат на енергію; підвищення ефективності операційного бізнесу тощо.

Для комплексного оцінювання ефективності та запровадження і дотримання показників екологічної стійкості на підприємствах індустрії гостинності потрібно провести оцінку впливу даного бізнесу на навколишнє середовище. Таке оцінювання включає: використання інноваційних технологій; реальний стан підприємства; оцінку запроваджених ініціатив, спрямованих на підвищення особистої відповідальності; охорону навколишнього середовища.

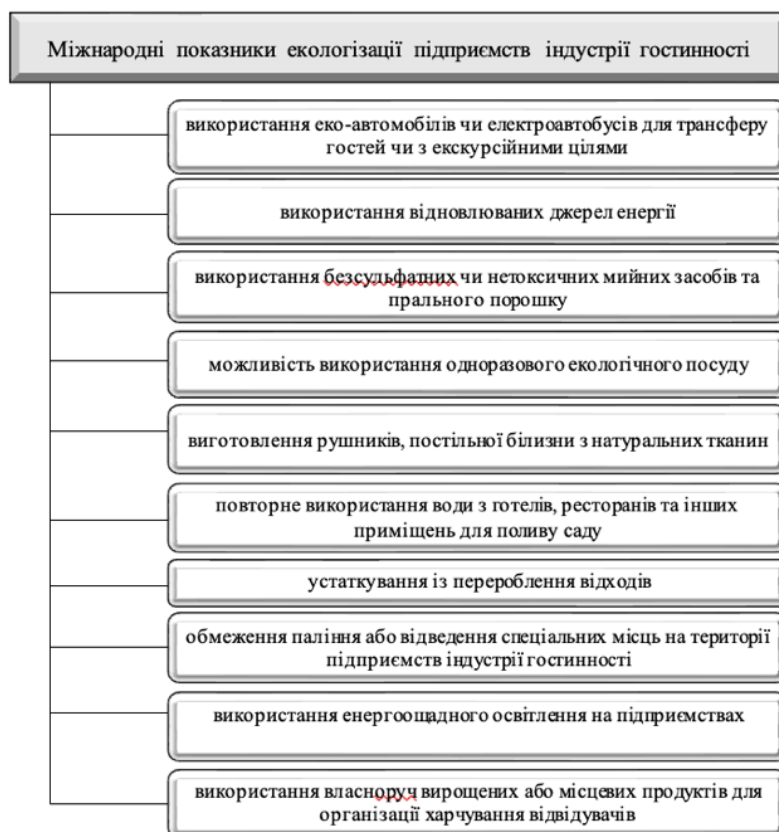

Рис. 4. Міжнародні показники екологізації підприємств індустрії гостинності

Також варто сформулювати комплекс заходів, що забезпечать можливість проводити постійний моніторинг та аналіз екологічних показників. Обов'язковою умовою для присвоєння підприємству індустрії гостинності статусу «екологічне підприємство» є його екологічна сертифікація, яка проводиться компетентною незалежною організацією, яких сьогодні у світі є досить багато.

Висновки. Екологізація продуктів підприємств індустрії гостинності нині набуває великого значення у зв'язку з необхідністю збереження довкілля, зростанням попиту туристів на екологічно безпечні послуги і товари. Враховуючи моду на «еко» тренди і зростаючий попит на органічні (екологічні) продукти, можна з упевненістю заявити, що «еко» меню, екологічно сертифікований текстиль і косметичні засоби, що використовуються при наданні

послуг, безумовно підвищать рейтинг готелів та ресторанів. Варто відзначити, що захист навколишнього середовища та вирішення ключових екологічних проблем стають все більш важливими факторами в готельно-ресторанному бізнесі та впливають на їх конкурентоспроможність на ринку, в результаті чого ключовим питанням є їх здатність керувати екологічно-розумовими показниками та встановлювати ефективність у цьому процесі. На надзвичайно конкурентному ринку стійкість є перевагою, а успіх готелів та ресторанів залежить від безпечного та привабливого середовища. Туристи та гості підприємств готельно-ресторанного господарства позитивно ставляться до зелених готельних практик (зеленої гостинності).

Література:

1. Acosta L. A., Maharjan P., Peyriere H. M., Mamiit R. J. Natural capital protection indicators: Measuring performance in achieving the Sustainable Development Goals for green growth transition. *Environmental and Sustainability Indicators*. 2020. № 8. P. 50–69.
2. Formankova S., Trenz O., Faldik O., Kolomaznik J., Vanek P. The future of investing – sustainable and responsible investing. *Marketing and Management of Innovations*. 2018. № 2. 94–102. <https://doi.org/10.21272/mmi.2018.2-08>.
3. Tepluk M., Sahaidak M., Petrishyna T., Fokina-Mezentseva K., Fomenko B., Vasyliev I. Managing Responsible Consumption and Sustainable Production Enterprises in Glocalization Conditions. *Acta Innovations*. 2023. № 48 (6).
4. Нещадим Л. М., Тимчук С. В., Кожухівська Р. Б. Екологічний туризм як основа ефективного розвитку туристичного бізнесу в Україні. *Приазовський економічний вісник*. 2019. Вип. 3 (14). С. 232–327.
5. Giri A. K., Mohapatra G. Do Institutional Quality and Trade Openness Influence Economic Growth? An Empirical Evidence from India. *Studies in International Economics and Finance*. Springer, Singapore. 2022. P. 165–182.
6. Нещадим Л. М., Тимчук С. В. Екологізація туристичних послуг аграрних підприємств. *Збірник наукових праць Уманського НУС*. 2020. Вип. 96. Ч. 2. С. 190–198.
7. Hotel Industry: Everything You Need to Know About Hotels. URL: <https://www.revfine.com/hotel-industry/>.
8. Нагернюк Д. В., Нещадим Л. М., Тимчук С. В. Формування конкурентоспроможності підприємств готельної індустрії. *Економіка і суспільство*. 2017. №13. С. 620–624.
9. Паньків Н. Є., Гунько В. М. Вплив закладів туристичної інфраструктури на навколишнє середовище та розвиток еко-готелів як інноваційної концепції гостинності. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2017. Вип. 27(3). С. 108–112.
10. Головчан А. І. Теоретико-методологічні підходи до визначення сутності туристичних дестинацій та управління ними. *Торгівля і ринок України*. 2009. №27. С. 157–161.
11. Москаленко К. С. Екологічна стандартизація і сертифікація порівняння України і ЄС. *Молодий вчений*. 2018. № 1 (53). С. 525.
12. Тимчук С. В., Нещадим Л. М. Підвищення економічної ефективності управління якістю послуг підприємств сфери обслуговування туристів.

References:

1. Acosta, L. A., Maharjan, P., Peyriere, H. M., Mamiit, R. J. (2020). Natural capital protection indicators: Measuring performance in achieving the Sustainable Development Goals for green growth transition. *Environmental and Sustainability Indicators*, no. 8, pp. 50–69.
2. Formankova, S., Trenz, O., Faldik, O., Kolomaznik, J., Vanek, P. (2018). The future of investing – sustainable and responsible investing. *Marketing and Management of Innovations*, no. 2, pp. 94–102. <https://doi.org/10.21272/mmi.2018.2-08>.
3. Tepluk, M., Sahaidak, M., Petrishyna, T., Fokina-Mezentseva, K., Fomenko, B., Vasyliiev, I. (2023). Managing Responsible Consumption and Sustainable Production Enterprises in Glocalization Conditions. *Acta Innovations*, no. 48 (6).
4. Neshchadym, L. M., Tymchuk, S. V., Kozhukhivska, R. B. (2019). Ecological tourism as the basis for the effective development of tourism business in Ukraine. *Priazovsky economic herald*, issue 3 (14), pp. 232–327. [in Ukrainian].
5. Giri, A. K., Mohapatra, G. (2022). Do Institutional Quality and Trade Openness Influence Economic Growth? An Empirical Evidence from India. *Studies in International Economics and Finance*. Springer, Singapore. Pp.165–182.
6. Neshchadym, L. M., Tymchuk, S. V. (2020). Ecologization of tourist services of agrarian enterprises. *Collection of scientific works of Uman NUH*, issue 96, part 2, pp. 190–198. [in Ukrainian].
7. Hotel Industry: Everything You Need to Know About Hotels. URL: <https://www.revfine.com/hotel-industry/>.
8. Nagernyuk, D. V., Neshchadym, L. M., Tymchuk, S. V. (2017). Formation of competitiveness of hotel industry enterprises. *Economy and society*, no. 13, pp. 620–624. [in Ukrainian].
9. Pankiv, N. E., Gunko, V. M. (2017). The influence of tourist infrastructure institutions on the environment and the development of eco-hotels as an innovative concept of hospitality. *Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine*, vol. 27(3), pp. 108–112. [in Ukrainian].
10. Golovchan, A. I. (2009). Theoretical and methodological approaches to determining the essence of tourist destinations and managing them. *Trade and market of Ukraine*, no. 7, pp. 157–161.
11. Moskalenko, K. S. (2018). Environmental standardization and certification of comparison between Ukraine and the EU. *Young scientist*, no. 1 (53), pp. 525.
12. Tymchuk, S. V., Neshchadym, L. M. (2022). Improving the economic efficiency of managing the quality of services of tourist service enterprises. *Market infrastructure*, no. 66. URL: <http://www.market-infr.od.ua/uk/66-2022>.

Annotation

Neshchadym L., Tymchuk S., Maliuga L.

Factors of ecological diversification in activity of hotel and restaurant enterprises

The purpose of the study is to analysed the main factors of environmental diversification in the activities of hotel and restaurant enterprises, as well as to study their impact on the national and global economies, the development of material production and quality assurance of economic growth and competitiveness of enterprises. To achieve this goal, the following methods were used: comparative and system analysis, abstract-logical, generalization and structuring of data.

The results of the study analysed the main factors of environmental diversification in the activities of enterprises of hotel and restaurant business, and examine their impact on the national and global economies, the development of material production and quality assurance of economic growth and competitiveness of enterprises. In the international economic environment today, environmental problems are acute, every year the level of negative impact of the results of the activities of enterprises of various industries on the environment increases. Environmental protection and environmental sustainability are increasingly important factors in the hotel and restaurant business and their competitiveness, in a market that brings numerous benefits. Environmental sustainability is increasingly considered one of the most important functions of the hotel and restaurant business, as well as communication and marketing, which attracts more guests. The study of this issue is extremely relevant in modern conditions. The conclusions indicate that the greening of the products of the hospitality industry is now of great importance due to the need to preserve the environment, the growing demand of tourists for environmentally friendly services and goods. Given the fashion for "eco" trends and the growing demand for organic (ecological) products, it is safe to say that the "eco" menu, environmentally certified textiles and cosmetics used in the provision of services will certainly increase the rating of hotels and restaurants.

***Key words:** greening, HORECA, Eco trends, environmental sustainability, economic development, diversification, hotel and restaurant industry.*